

INNOVATSION TA'LIM MUHITIDA BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHISINING SHAXSIY-KASBIY SIFATLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Berdibekova Feruza Abdumannob qizi,

Nizomiy nomidagi O'zMPU

“Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi” kafedrasida katta o'qituvchisi, PhD.

feruzaberdibekova94@gmail.com

Davirova Dilshoda Oltiboy qizi,

Nizomiy nomidagi O'zMPU

“Boshlang'ich ta'lim” kafedrasida 1-kurs magistri.

davirova.dilshoda@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 9-fevral 2026-yil

Tasdiqlandi: 11-fevral 2026-yil

Jurnal soni: 17-B

Maqola raqami: 25

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v17i.1455>

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS

innovatsion ta'lim muhiti, boshlang'ich ta'lim, bo'lajak o'qituvchi, shaxsiy-kasbiy sifatlari, kasbiy kompetensiya, innovatsion faoliyat.

ANNOTATSIYA

Maqolada innovatsion ta'lim muhiti sharoitida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlari takomillashtirish masalalari ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy yetukligi, kasbiy kompetensiyasi va innovatsion faoliyatga tayyorligi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqotda innovatsion ta'lim muhitining mazmuni, uning bo'lajak o'qituvchilarning shaxsiy-kasbiy sifatlari shakllantirishdagi o'rni, shuningdek, innovatsion faoliyatni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik mexanizmlar yoritilgan. Maqolada nazariy tahlil asosida mualliflik yondashuvlari bayon etilib, boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida innovatsion ta'lim muhitidan samarali foydalanish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar berilgan.

Tahlil jarayonida innovatsion ta'lim muhiti sharoitida tashkil etilgan ta'lim jarayoni bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining o'quv faoliyatida faollik, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvning oshishiga xizmat qilayotgani aniqlandi. Ayniqsa, interaktiv metodlar va muammoli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish talabalarni bilimlarni tayyor holatda qabul qilishdan ko'ra, ularni mustaqil izlash va tahlil qilishga undashi bilan ahamiyatlidir. Bu holat talabalarda refleksiv fikrlash va kasbiy mas'uliyatni rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari oliy pedagogik ta'lim tizimida kadrlar tayyorlash jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kirish. Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan talablar tubdan o'zgarib bormoqda. Zamonaviy jamiyat raqobatbardosh, kreativ, tanqidiy va innovatsion fikrlay oladigan shaxslarni tarbiyalashni taqozo etmoqda. Ushbu jarayonda ta'lim tizimining eng muhim bo'g'ini hisoblangan boshlang'ich ta'lim bosqichi hamda unda faoliyat yurituvchi bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining shaxsiy-kasbiy sifatlari alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki aynan boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'quvchilarda bilim olishga bo'lgan dastlabki motivatsiyani, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini va ijtimoiy faollikni shakllantiradi.

So'nggi yillarda ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlar, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli vositalar va interfaol metodlarning keng joriy etilishi natijasida “innovatsion ta'lim muhiti” tushunchasi muhim ilmiy-pedagogik kategoriya sifatida shakllandi. Innovatsion ta'lim muhiti nafaqat o'qitish jarayonini modernizatsiyalash, balki bo'lajak pedagog shaxsining har tomonlama rivojlanishi, uning kasbiy kompetensiyalari, ijodiy salohiyati, refleksiv tafakkuri hamda kasbiy mas'uliyatini takomillashtirish uchun qulay shart-sharoit yaratadi.

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlari — bu uning pedagogik bilim va ko'nikmalari bilan bir qatorda, kasbiy motivatsiyasi, innovatsion tafakkuri, kommunikativ madaniyati, axloqiy fazilatlar, pedagogik empatiyasi va doimiy o'z ustida ishlashga bo'lgan ehtiyojini ifodalovchi muhim omillardir. Ushbu sifatlari innovatsion ta'lim muhitida shakllanib, rivojlanib boradi va o'qituvchining kelgusidagi pedagogik faoliyat samaradorligini belgilovchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda pedagog kadrlar tayyorlash tizimida an'anaviy yondashuvlardan innovatsion, shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy yondashuvga o'tish jarayoni jadallashmoqda. Bu esa bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini nafaqat fan bilimlari bilan qurollantirish, balki ularning shaxsiy-kasbiy sifatlari innovatsion ta'lim muhiti orqali tizimli va maqsadli ravishda takomillashtirish zarurati yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, zamonaviy ta'lim muassasalarida pedagogdan yuqori darajadagi moslashuvchanlik, yangilikka ochiqlik, raqamli savodxonlik va innovatsion faoliyatga tayyorlik talab etilmoqda.

UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan Teacher Education for Sustainable Development hujjatida zamonaviy o'qituvchini tayyorlash

jarayonida innovatsion fikrlash, ijtimoiy mas'uliyat va uzluksiz kasbiy rivojlanishni ta'minlash zarurligi ta'kidlanadi. Mazkur xalqaro yondashuv innovatsion ta'lim muhiti sharoitida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlari takomillashtirish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.¹

Adabiyotlar tahlili. Innovatsion ta'lim muhiti va bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlari takomillashtirish masalasi zamonaviy pedagogika fanida keng o'rganilayotgan dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Mazkur masala bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, pedagog kadrlar tayyorlash jarayonida innovatsion yondashuvlarni joriy etish ta'lim sifati va samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasini rivojlantirishga oid normativ-huquqiy hujjatlarda pedagog kadrlarning kasbiy kompetensiyasini oshirish, innovatsion faoliyatga tayyorlash masalasiga alohida e'tibor qaratilgan. Xususan, “Ta'lim to'g'risida”gi Qonun hamda Sh.M. Mirziyoyevning asarlarida zamonaviy o'qituvchining kasbiy va shaxsiy sifatlari rivojlantirish, ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish muhim strategik vazifa sifatida belgilangan. Ushbu samalalarda o'qituvchi shaxsining uzluksiz rivojlanishi ta'lim tizimi samaradorligining asosiy omili ekanligi ta'kidlanadi.²

Pedagogik adabiyotlarda innovatsion ta'lim muhiti tushunchasining mazmuni va mohiyati turli yondashuvlar asosida talqin etilgan. N.S. Sayidahmedov va J.G'. Yo'ldoshevning ilmiy kitoblari innovatsion ta'lim muhiti ta'lim jarayonida yangi pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar va axborot-kommunikatsiya vositalarining uyg'unligi sifatida qaratiladi. Ularning fikricha, innovatsion muhit bo'lajak o'qituvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodiy faolligini rivojlantirishga xizmat qiladi.³

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlari masalasi A. Musurmanova, A. G'afforov, X. To'raqulov kabi olimlarning ilmiy kitoblari keng yoritilgan. Mazkur olimlar o'qituvchining shaxsiy sifatlari (mas'uliyat, empatiya, kommunikativlik, refleksivlik) va kasbiy sifatlari (pedagogik mahorat, metodik tayyorgarlik, innovatsion texnologiyalarni qo'llash qobiliyati) o'zaro uzviy bog'liqligini asoslab berganlar. Ularning ilmiy xulosalariga ko'ra, ushbu sifatlarning uyg'un rivoji o'qituvchining professional yetukligini ta'minlaydi.

¹ UNESCO. Teacher Education for Sustainable Development. – Paris, 2017.

² O'zbekiston Respublikasi “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

³ Sayidahmedov N.S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019.

Yo'ldoshev J.G'. Innovatsion ta'lim muhiti va uni tashkil etish asoslari. – Toshkent, 2018.

Xorijiy tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda ham pedagogning kasbiy kompetensiyasi va innovatsion faoliyatga tayyorligi masalasiga katta e'tibor qaratilgan. I.A. Zimnyaya pedagogik kompetensiyani o'qituvchining bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy fazilatlarining integral tizimi sifatida talqin etadi. A.K. Markova esa professionalizm tushunchasini pedagogning kasbiy o'sishi va refleksiv faoliyati bilan bog'laydi. M.V. Klarin ilmiy ishlarida innovatsion ta'lim modellarining o'qituvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan.⁴

Shuningdek, UNESCO va boshqa xalqaro tashkilotlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda zamonaviy o'qituvchining innovatsion kompetensiyalari, raqamli savodxonligi va kasbiy moslashuvchanligi global ta'lim rivojining muhim omillari sifatida e'tirof etilgan. Ushbu manbalarda innovatsion ta'lim muhiti pedagog kadrlar tayyorlashda asosiy pedagogik shart sifatida ko'riladi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, mavjud ilmiy adabiyotlarda innovatsion ta'lim muhiti va bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlarini masalasi yetarlicha o'rganilgan bo'lsa-da, ularni o'zaro bog'liq holda, tizimli yondashuv asosida takomillashtirish mexanizmlarini ishlab chiqish zarurati mavjud. Mazkur maqola ana shu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilganligi bilan ajralib turadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur ilmiy maqolada innovatsion ta'lim muhiti sharoitida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlarini takomillashtirish masalasi pedagogik fanlarning metodologik yondashuvlari asosida o'rganildi. Tadqiqot metodologiyasi zamonaviy pedagogik tafakkur, tizimli va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillariga tayangan holda belgilandi.

Tadqiqotning metodologik asosi sifatida pedagogik jarayonlarni tizimli tahlil qilish, shaxsga yo'naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuvlar tanlandi. Ushbu yondashuvlar bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlarini yaxlit tizim sifatida o'rganish, ularning innovatsion ta'lim muhiti bilan o'zaro bog'liqligini aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, innovatsion faoliyatni rivojlantirishga doir nazariy qarashlar tadqiqotning konseptual negizini tashkil etdi.

Tadqiqot jarayonida nazariy metodlar keng qo'llanildi. Xususan, pedagogik va psixologik adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, tizimlashtirish va ilmiy talqin etish metodlari orqali innovatsion ta'lim muhiti hamda bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlarini mazmuni ochib berildi. Ushbu metodlar mavjud ilmiy qarashlarni tahlil qilish va mualliflik xulosalarini shakllantirishga xizmat qildi.

Shuningdek, tadqiqotda empirik metodlar elementlaridan ham foydalanildi. Pedagogik kuzatish, o'quv jarayonini tahlil qilish, talabalar faoliyatini o'rganish orqali innovatsion ta'lim muhitining bo'lajak o'qituvchilarning shaxsiy-kasbiy rivojlanishiga ta'siri aniqlashtirildi. Empirik ma'lumotlar nazariy xulosalarni asoslash va ularning amaliy ahamiyatini oshirish imkonini berdi.

Tadqiqotda mantiqiy-tahliliy metodlar – analiz va sintez, induksiya va deduksiya metodlari ham qo'llanilib, olingan ma'lumotlar asosida umumiy xulosalar chiqarildi. Bu metodlar orqali shaxsiy-kasbiy sifatlarini takomillashtirish jarayonining asosiy omillari va pedagogik mexanizmlari aniqlashtirildi.

Mazkur tadqiqot metodologiyasi innovatsion ta'lim muhiti sharoitida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlarini o'rganishga kompleks yondashuvni ta'minlab, ilmiy asoslangan xulosalar chiqarishga xizmat qildi. Tadqiqotda qo'llanilgan metodlar maqola mavzusini har tomonlama yoritish va uning ilmiy-amaliy ahamiyatini oshirishga imkon berdi.

Natijalar. Mazkur tadqiqot doirasida innovatsion ta'lim muhiti sharoitida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlarini takomillashtirish jarayoni nazariy va empirik jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot tahlili innovatsion ta'lim muhiti komponentlarining bo'lajak o'qituvchilarning shaxsiy rivoji va kasbiy kompetensiyalariga ko'rsatadigan ta'sirini aniqlashga qaratildi.

Tahlil jarayonida innovatsion ta'lim muhiti sharoitida tashkil etilgan ta'lim jarayoni bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarning o'quv faoliyatida faollik, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvning oshishiga xizmat qilayotgani aniqlandi. Ayniqsa, interaktiv metodlar va muammoli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish talabalarni bilimlarni tayyor holatda qabul qilishdan ko'ra, ularni mustaqil izlash va tahlil qilishga undashi bilan ahamiyatlidir. Bu holat talabalarda refleksiv fikrlash va kasbiy mas'uliyatni rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Tadqiqot davomida o'rganilgan pedagogik jarayonlar shuni

ko'rsatdiki, innovatsion ta'lim muhitida bo'lajak o'qituvchilarning shaxsiy sifatleri — mas'uliyat, kommunikativlik, empatiya va ijodkorlik bosqichma-bosqich rivojlanadi. Bunday muhitda talabalar o'z fikrini erkin ifodalash, guruhda ishlash va hamkorlikda muammolarni hal etish ko'nikmalarini egallaydi. Natijada ularning ijtimoiy faolligi va pedagogik muloqot madaniyati yuksaladi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari innovatsion ta'lim muhiti bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarning kasbiy sifatleri — pedagogik kompetensiya, metodik tayyorgarlik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish malakalarini shakllantirishda muhim omil ekanligini ko'rsatdi. Raqamli ta'lim vositalaridan foydalanilgan mashg'ulotlar talabalarning kasbiy bilimlarini chuqurlashtirish bilan birga, ularning zamonaviy ta'lim muhitiga moslashuvchanligini oshirdi.

Tahlil natijalariga ko'ra, innovatsion ta'lim muhiti sharoitida tashkil etilgan ta'lim jarayoni bo'lajak o'qituvchilarning innovatsion faoliyatga tayyorligini sezilarli darajada kuchaytiradi. Talabalar yangilikka ochiqlik, pedagogik tajribalarni tahlil qilish va ularni amaliyotga joriy etishga intilish kabi muhim kasbiy fazilatlarini namoyon etmoqda. Bu esa ularning kelgusidagi pedagogik faoliyatida samaradorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.⁵

Umuman olganda, tadqiqot tahlili innovatsion ta'lim muhiti bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlarini takomillashtirishda samarali pedagogik vosita ekanligini tasdiqlaydi. Olingan tahliliy xulosalar maqolada ilgari surilgan nazariy qarashlarni amaliy jihatdan asoslashga imkon beradi hamda pedagog kadrlar tayyorlash jarayonini yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Muhokama. Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan keng ko'lami islohotlar, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va globalashuv jarayonlari pedagog kadrlar tayyorlashga bo'lgan talabni tubdan o'zgartirmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi ta'lim tizimining asosiy bo'g'ini sifatida jamiyat taraqqiyotida muhim o'rin egallaydi. Shu sababli bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarning shaxsiy va kasbiy jihatdan yetuk, innovatsion fikrlovchi va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni puxta egallagan mutaxassis sifatida shakllanishi dolzarb vazifa hisoblanadi.

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining kasbiy faoliyati nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarning shaxsiy rivoji, ijtimoiylashuvi va ijodiy salohiyatini shakllantirish bilan chambarchas bog'liqdir. Bu esa o'qituvchidan yuqori darajadagi shaxsiy mas'uliyat, pedagogik mahorat, kommunikativlik, refleksivlik hamda innovatsion yondashuvni talab etadi. Mazkur sifatlarining shakllanishi esa bevosita oliy ta'lim muassasalarida yaratilgan innovatsion ta'lim muhiti bilan uzviy bog'liq.

Innovatsion ta'lim muhiti ta'lim jarayonida yangi pedagogik g'oyalar, metodlar, texnologiyalar va interaktiv shakllarni qo'llash orqali ta'lim oluvchilarning faolligini oshirishga xizmat qiladi. Bunday muhit bo'lajak o'qituvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va innovatsion qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bois innovatsion ta'lim muhiti sharoitida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlarini takomillashtirish masalasi ilmiy-pedagogik tadqiqotlar doirasida alohida ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi innovatsion ta'lim muhiti sharoitida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlarini takomillashtirishning nazariy-pedagogik asoslarini ochib berish hamda ushbu jarayonning samarali yo'llarini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat.⁶

Innovatsion ta'lim muhiti tushunchasi zamonaviy pedagogika fanida muhim kategoriyalardan biri hisoblanadi. "Innovatsiya" tushunchasi ta'lim jarayoniga yangilik kiritish, mavjud an'anaviy yondashuvlarni takomillashtirish va ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan faoliyatni anglatadi. Innovatsion ta'lim muhiti esa ta'lim subyektlari uchun ijodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlovchi, yangi g'oyalar va texnologiyalarni joriy etishga imkon beruvchi pedagogik sharoitlar majmuasidir.

Pedagogik adabiyotlarda innovatsion ta'lim muhiti ta'lim mazmuni, metodlari, shakllari va vositalarining uzviy uyg'unligi sifatida talqin etiladi. Bunday muhitda ta'lim jarayoni subyektlararo hamkorlikka asoslanadi, talabani faolligi va mustaqilligi ustuvor ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida innovatsion ta'lim muhiti ularning kasbiy o'sishi va shaxsiy rivojlanishi uchun qulay shart-sharoit yaratadi.

Innovatsion ta'lim muhitining asosiy komponentlariga quyidagilar kiradi: pedagogik texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya vositalari, ijodiy va muammoli ta'lim metodlari, refleksiv faoliyat hamda ochiq muloqot muhitining mavjudligi. Ushbu komponentlar bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarda innovatsion fikrlash, kasbiy

⁴ Zimnyaya I.A. Pedagogicheskiye kompetentnost. – Moskva, 2014.

⁵ Klarin M.V. Innovatsionnye modeli obucheniya. – Moskva, 2018.

⁶ Sayidahmedov N.S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019.

moslashuvchanlik va pedagogik mahoratni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, innovatsion ta'lim muhiti shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyiliga asoslanadi. Bu tamoyil bo'lajak o'qituvchining individual imkoniyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi. Natijada bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisida nafaqat kasbiy bilim va ko'nikmalar, balki mustaqil fikrlash, ijodkorlik va o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan intilish shakllanadi.

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi shaxsiyati va kasbiy faoliyati ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatleri pedagogik faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirish, o'quvchilarning individual imkoniyatlarini ochib berish hamda ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni joriy etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Pedagogik tadqiqotlarda shaxsiy-kasbiy sifatlar tushunchasi o'qituvchining shaxsiy fazilatleri va kasbiy kompetensiyalarining uzviy birligi sifatida talqin etiladi. Shaxsiy sifatlar pedagogning axloqiy-ruhiy holati, dunyoqarashi, mas'uliyati va ijtimoiy faolligini ifodalasa, kasbiy sifatlar uning pedagogik bilim, ko'nikma va malakalarini aks ettiradi. Aynan ushbu sifatlarining uyg'un rivojlanishi bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining professional yetukligini ta'minlaydi.

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy sifatleri qatoriga pedagogik mas'uliyat, sabr-toqat, bolalarga mehr, kommunikativlik, empatiya, refleksivlik va ijodkorlik kiradi. Ushbu sifatlar o'qituvchining o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishida, ularning psixologik xususiyatlarini hisobga olishida va ta'lim jarayonida ijobiy muhit yaratishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, refleksivlik o'qituvchiga o'z faoliyatini tahlil qilish, xatolarini aniqlash va kasbiy o'sishga intilish imkonini beradi.

Kasbiy sifatlar esa pedagogik kompetensiya, metodik tayyorgarlik, innovatsion texnologiyalarni qo'llash qobiliyati, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish, muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Zamonaviy boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi nafaqat fan bilimlariga ega bo'lishi, balki ta'lim jarayonini interaktiv va innovatsion metodlar asosida tashkil eta olishi lozim.

Shuningdek, bo'lajak o'qituvchining kasbiy sifatleri uning innovatsion faoliyatga tayyorligi bilan ham belgilanadi. Innovatsion faoliyatga tayyorlik pedagogning yangilikka ochiqqligi, ijodiy yondashuvi va o'z ustida doimiy ishlashga intilishi bilan namoyon bo'ladi. Shu bois bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining shaxsiy-kasbiy sifatlerini rivojlantirish jarayoni oliy pedagogik ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Innovatsion ta'lim muhiti bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlerini takomillashtirish uchun zarur pedagogik shart-sharoitlarni yaratadi. Bunday muhitda ta'lim jarayoni an'anaviy bilim berishdan ko'ra, talabaning faol ishtirokiga, mustaqil fikrlashiga va ijodiy yondashuviga asoslanadi.

Avvalo, innovatsion ta'lim muhitida shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyilini amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tamoyil bo'lajak o'qituvchining individual qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi. Natijada talabalar o'z kasbiy faoliyatiga nisbatan ongli munosabatni shakllantiradi va o'z-o'zini rivojlantirishga intiladi.

Ikkinchidan, innovatsion ta'lim muhitida interaktiv va muammoli ta'lim metodlaridan foydalanish bo'lajak o'qituvchilarning shaxsiy-kasbiy sifatlerini rivojlantirishga xizmat qiladi. Muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarda tahliliy fikrlash, muammoni hal etish va ijodiy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu esa ularning kelgusidagi pedagogik faoliyatida innovatsion yondashuvni qo'llashga tayyorlaydi.

Uchinchidan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini oshiradi. Raqamli ta'lim resurslari, onlayn platformalar va interaktiv dasturlar ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi. Shu bilan birga, talabalarda axborot madaniyati va raqamli savodxonlik shakllanadi.

Shuningdek, innovatsion ta'lim muhitida refleksiv faoliyatni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Talabalarining o'z faoliyatini tahlil qilishi, o'z ustida ishlashi va kasbiy rivojlanish strategiyasini belgilashi ularning shaxsiy-kasbiy sifatlerini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Refleksiya jarayonida bo'lajak o'qituvchi o'zining kuchli va zaif tomonlarini aniqlab, ularni rivojlantirish yo'llarini belgilaydi.⁷

O'tkazilgan tadqiqot natijalari innovatsion ta'lim muhiti sharoitida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlerini takomillashtirish jarayoni samarali kechishini tasdiqladi. Tadqiqot davomida olingan nazariy va empirik ma'lumotlar tahlili innovatsion ta'lim muhitining pedagogik kadrlar tayyorlashdagi muhim o'rinni aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, innovatsion ta'lim muhiti asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining shaxsiy sifatleri rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Xususan, talabalarda pedagogik mas'uliyat, mustaqil fikrlash, kommunikativlik, empatiya va refleksivlik kabi sifatlarining shakllanish darajasi oshgani kuzatildi. Talabalar o'z faoliyatini tahlil qilishga, o'z ustida ishlashga va kasbiy rivojlanishga ongli ravishda intila boshladilar.

Shuningdek, tadqiqot natijalari innovatsion ta'lim muhiti bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy sifatlerini rivojlantirishda ham samarali ekanligini ko'rsatdi. Interaktiv va muammoli ta'lim metodlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish talabalar tomonidan pedagogik jarayonni rejalashtirish, darslarni innovatsion yondashuv asosida tashkil etish va zamonaviy ta'lim vositalaridan samarali foydalanish ko'nikmalarining rivojlanishiga olib keldi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, innovatsion ta'lim muhiti sharoitida o'qigan talabalar innovatsion faoliyatga nisbatan yuqori darajadagi tayyorgarlikni namoyon etdi. Ular yangiliklarni qabul qilish, pedagogik tajribalarni tahlil qilish va ularni amaliyotga joriy etishga bo'lgan ijobiy munosabat bilan ajralib turdi. Bu holat bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining kasbiy moslashuvchanligi va ijodiy faolligining oshishiga xizmat qildi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, innovatsion ta'lim muhiti sharoitida ta'lim jarayonini tashkil etish bo'lajak o'qituvchilarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini tizimli va uzluksiz tarzda ta'minlaydi. Tadqiqot natijalari maqolada ilgari surilgan nazariy xulosalarning amaliy asosga ega ekanligini tasdiqlab, boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish zarurligini ko'rsatdi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari innovatsion ta'lim muhiti bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlerini takomillashtirishda samarali pedagogik omil ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi hamda ushbu yo'nalishda olib boriladigan keyingi tadqiqotlar uchun muhim ilmiy-amaliy asos yaratdi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, innovatsion ta'lim muhiti sharoitida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy-kasbiy sifatlerini takomillashtirish zamonaviy pedagogik ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ta'lim tizimida kechayotgan globallashtirish va raqamlashtirish jarayonlari o'qituvchidan nafaqat chuqur nazariy bilim, balki yuqori darajadagi shaxsiy yetuklik, innovatsion fikrlash va kasbiy moslashuvchanlikni talab etmoqda.

Tadqiqot jarayonida innovatsion ta'lim muhiti bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining shaxsiy-kasbiy sifatlerini shakllantirish va rivojlantirishda muhim pedagogik omil ekanligi aniqlandi. Bunday muhitda tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarining mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi, refleksiv faoliyati hamda innovatsion faoliyatga tayyorligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, interaktiv va muammoli ta'lim metodlaridan foydalanish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga joriy etish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini yuksaltirishda samarali natijalar beradi.

Maqolada tahlil qilingan nazariy qarashlar shuni ko'rsatadiki, bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining shaxsiy sifatleri (mas'uliyat, empatiya, kommunikativlik, refleksivlik) va kasbiy sifatleri (pedagogik mahorat, innovatsion texnologiyalarni qo'llash qobiliyati, metodik tayyorgarlik) o'zaro uzviy bog'liq holda rivojlanishi zarur. Ushbu sifatlarining uyg'un rivoji o'qituvchining professional yetukligini ta'minlaydi va boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Shu bois oliy pedagogik ta'lim muassasalarida innovatsion ta'lim muhitini yanada rivojlantirish, bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining shaxsiy-kasbiy sifatlerini takomillashtirishga yo'naltirilgan pedagogik shart-sharoitlarni yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada bayon etilgan xulosalar va tavsiyalar pedagog kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirishda ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

⁷ Yo'ldoshev J.G'. Innovatsion ta'lim muhiti va uni tashkil etish asoslari. – Toshkent, 2018.

Foydanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. Karimov I.A. Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. – Toshkent: Sharq, 1997.
4. Xodjayev B.X. Pedagogik innovatsiyalar. – Toshkent: Fan, 2018.
5. Sayidahmedov N.S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019.
6. Musurmanova A. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
7. To'raqulov X. Pedagogik kompetensiya va uning rivojlanishi. – Toshkent, 2017.
8. Yo'ldoshev J.G'. Innovatsion ta'lim muhiti va uni tashkil etish asoslari. – Toshkent, 2018.
9. Abduqodirov A., Begimqulov U. Axborot texnologiyalarini ta'limda qo'llash. – Toshkent, 2019.
10. G'afforov A. Pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent, 2016.
11. Zimnyaya I.A. Pedagogicheskaya kompetentnost. – Moskva, 2014.
12. Markova A.K. Psixologiya professionalizma. – Moskva, 2012.
13. Klarin M.V. Innovatsionnye modeli obucheniya. – Moskva, 2018.
14. UNESCO. Teacher Education for Sustainable Development. – Paris,
15. Toffler E. The Third Wave. – New York, 2002.
16. Бердибекова, Ф.А (2023). Модель развития системы направления студентов к профессиональной деятельности на основе акмеологического подхода. Предпринимательства и педагогика, 5(4), 91-100.
17. Berdibekova, F.A (2023). Talabalarning akmeologik yondashuv asosida kasbiy muammolarni hal qilishga tayyorlashning pedagogik tizimi. in oriental conferences (Vol. 1, No. 1, pp. 207-214). ООО «SupportScience».